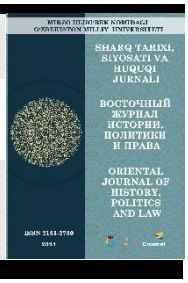
DOI: https://doi.org/10.37547/supsci-ojhpl-06-11-29 **Pages:** 342-351

Oriental Journal of History, Politics and Law

SUPPORT SCIENCE

ORIENTAL JOURNAL OF HISTORY, POLITICS AND LAW

journal homepage:
https://www.supportscience.uz/index.php/ojhpl

THE IMPACT OF ENSURING FREEDOM OF THE MASS MEDIA ON THE SPIRITUAL AND CULTURAL DEVELOPMENT OF YOUTH

Sevara Badriddinovna Nurmukhamedova
Independent Researcher
Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan
Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: mass media; media freedom; youth spirituality; media literacy; critical thinking; editorial independence; media pluralism; civic culture; digital media; disinformation.

Received: 13.11.26
Accepted: 14.11.26
Published: 15.11.26

Abstract: This article examines the impact of media freedom on the spiritual and cultural development of young people through theoretical, legal, and institutional perspectives. The study aims to systematize the mechanisms through which media freedom affects young people's independent thinking, critical reasoning, civic responsibility, and creative activity. Philosophical concepts, national legislation, international legal instruments, and media and information literacy literature were examined using a comparative and analytical approach. The findings indicate that the positive effects of media freedom depend not only on the absence of censorship, but also on the interaction of access to information, editorial independence, media pluralism, professional journalism, economic sustainability, journalist safety, and media literacy. The article proposes a conceptual "conditions–mediators–outcomes" model in which legal and institutional guarantees constitute enabling conditions, media literacy and education act as mediating mechanisms, and critical thinking, civic responsibility, ethical reasoning, and creative engagement represent key outcomes.

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI ERKINLIGINI TA'MINLASHNING YOSHLAR MA'NAVIYATI VA MADANIYATI RIVOJLANISHIGA TA'SIRI

Sevara Badriddinovna Nurmuxamedova
Mustaqil tadqiqotchi
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: ommaviy axborot vositalari; media erkinligi; yoshlar ma’naviyati; media savodxonlik; tanqidiy tafakkur; tahririy mustaqillik; media pluralizmi; fuqarolik madaniyati; raqamli media; dezinformatsiya.

Annotatsiya: Maqolada ommaviy axborot vositalari erkinligining yoshlar ma’naviyati va madaniyati rivojlanishiga ta’siri nazariy-huquqiy va institutsional yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi media erkinligining yoshlarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy tafakkuri, fuqarolik mas’uliyati va ijodiy faolligiga ta’sir qiluvchi mexanizmlarini tizimlashtirishdan iborat. Maqolada falsafiy konsepsiyalar, milliy qonunchilik, xalqaro huquqiy hujjatlar va media savodxonlikka oid manbalar qiyosiy-tahliliy usulda ko‘rib chiqilgan. Natijalar media erkinligining ijobiy ta’siri faqat senzuraning mavjud emasligi bilan emas, balki axborotga kirish, tahririy mustaqillik, pluralizm, professional jurnalistika, iqtisodiy barqarorlik, jurnalist xavfsizligi va media savodxonligi uyg‘unligi bilan belgilanadi, degan xulosani ko‘rsatadi. Tadqiqot natijasida “imkon – vositachi – natija” konseptual modeli taklif etilib, unda huquqiy va institutsional kafolatlar imkon, media savodxonlik va ta’lim vositachi, tanqidiy tafakkur, fuqarolik mas’uliyati, axloqiy mulohaza va ijodiy faollik esa natija sifatida talqin qilinadi.

ВЛИЯНИЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СВОБОДЫ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА ДУХОВНОЕ И КУЛЬТУРНОЕ РАЗВИТИЕ МОЛОДЁЖИ

Севара Бадриддиновна Нурмухамедова
Независимый исследователь
Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: средства массовой информации; свобода СМИ; духовность молодёжи; медиаграмотность; критическое мышление; редакционная независимость; медиаплюрализм; гражданская культура; цифровые медиа; дезинформация.

Аннотация: В статье анализируется влияние свободы средств массовой информации на развитие духовности и культуры молодёжи на основе теоретико-правовых и институциональных подходов. Цель исследования заключается в систематизации механизмов, посредством которых свобода СМИ влияет на

самостоятельность мышления, критическое мышление, гражданскую ответственность и творческую активность молодого поколения. В работе с использованием сравнительно-аналитического подхода рассмотрены философские концепции, национальное законодательство, международно-правовые документы и исследования в области медиаграмотности. Результаты показывают, что положительное влияние свободы СМИ определяется не только отсутствием цензуры, но и сочетанием доступа к информации, редакционной независимости, плюрализма, профессиональной журналистики, экономической устойчивости, безопасности журналистов и медиаграмотности. В качестве концептуального результата предложена модель «условие – посредник – результат», в которой правовые и институциональные гарантии рассматриваются как условия, медиаграмотность и образование – как посредники, а критическое мышление, гражданская ответственность, этическое рассуждение и творческая активность – как результаты.

Kirish. Media erkinligi zamonaviy axborot jamiyatida nafaqat jurnalistikaning professional faoliyatini, balki fuqarolarning axborotni izlash, olish, baholash va tarqatish imkoniyatlarini belgilovchi muhim ijtimoiy institutdir. Mazkur masalaning yoshlar bilan bog‘liq jihati alohida ahamiyatga ega, chunki yoshlarning dunyoqarashi va fuqarolik pozitsiyasi turli axborot manbalari, jamoat muhokamasi va raqamli muloqot muhitida shakllanadi. UNESCO media va axborot savodxonligini axborotni tanqidiy baholash, raqamli muhitda xavfsiz harakat qilish va axborot ekotizimiga ishonchni mustahkamlash bilan bog‘laydi. O‘zbekistondagi yoshlar bo‘yicha media savodxonlik baholash tadqiqoti ham ushbu yo‘nalishning amaliy ahamiyatini ko‘rsatadi. Tadqiqot muammosi shundan iboratki, media erkinligi ko‘pincha faqat senzuraning yo‘qligi bilan izohlanadi, holbuki uning yoshlar ma’naviyati va madaniyatiga ta’siri axborotga kirish, tahririy mustaqillik, pluralizm, jurnalistik sifat va media savodxonlik kabi bir nechta vositachilar orqali yuzaga keladi. Tadqiqot maqsadi — OAV erkinligining yoshlar ma’naviyati va madaniyati rivojiga ta’sir mexanizmlarini tizimlashtirish hamda ushbu ta’sirni baholash uchun konseptual model ishlab chiqish.

Tadqiqot savoli: media erkinligining qaysi huquqiy, institutsional va ta’limiy mexanizmlari yoshlarning tanqidiy tafakkuri, fuqarolik madaniyati va axloqiy mas’uliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi?

Metodologiya. Tadqiqot nazariy-huquqiy sharh va konseptual tahlil xarakteriga ega. Tahlil uchun maqolada keltirilgan klassik falsafiy asarlar (Mill, Berlin, Habermas, Dewey), media nazariyasi bo‘yicha manbalar (McQuail), jurnalistika professional standartlari (Kovach va Rosenstiel), O‘zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari, xalqaro huquqiy hujjatlar va UNESCO materiallari asos qilib olindi. Manbalar mazmuni bo‘yicha uch guruhga ajratildi: 1) media erkinligining nazariy-falsafiy asoslari; 2) huquqiy va institutsional kafolatlar; 3) media savodxonligi va yoshlar rivoji bilan bog‘liq mexanizmlar. Tahlil usullari sifatida qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, normativ-huquqiy tahlil va tematik sintez qo‘llandi.

Mazkur ish empirik so‘rov yoki eksperiment natijalariga asoslanmagan. Shuning uchun keltirilgan natijalar statistik sababiylikni emas, manbalararo konseptual bog‘lanishlarni ifodalaydi. Bu cheklov maqolaning ilmiy xulosalarini talqin qilishda hisobga olinishi lozim.

Muhokama va natijalar. Media erkinligining nazariy asoslari. Erkinlik tushunchasini cheklovning butunlay yo‘qligi sifatida talqin qilish ilmiy jihatdan yetarli emas. Jon Styuart Mill fikr va bahs erkinligini haqiqatni aniqlash, xatoni tuzatish hamda hatto to‘g‘ri qarashning mazmunini jonli anglash uchun zarur deb asoslaydi.

Media erkinligining falsafiy mazmunini salbiy va ijobiy erkinlik o‘rtasidagi farq orqali ham tushuntirish mumkin. Isaya Berlin salbiy erkinlikni asossiz aralashuvdan xoli bo‘lish, ijobiy erkinlikni esa shaxsning o‘z hayotini ongli ravishda boshqarish qobiliyati bilan bog‘laydi.

OAV erkinligini so‘z erkinligining institutsional shakli sifatida ko‘rish mumkin, biroq ular aynan bir tushuncha emas. Professional media axborotni tizimli ravishda yig‘adi, tekshiradi, tahrir qiladi va ommaviy auditoriyaga tarqatadi.

Media erkinligining yoshlar ma’naviyatiga ta’siri bilish jarayonidan boshlanadi. Bir hodisa haqida faqat bitta izoh mavjud bo‘lsa, yosh inson sabab bilan bahoni, fakt bilan munosabatni ajratishda qiynaladi. Mustaqil tahririyatlar turli manbalarni bir maydonga olib kirganda voqelikning murakkabligi ko‘rinadi.

Yoshlarning ma’naviy rivojiga ta’sirni baholovchi mezonlar sifatida dalil va fikrni ajratish, turli nuqtayi nazarni adolatli ifodalash, inson sha’ni va maxfiylikka hurmat, xabarni ulashishdan oldin tekshirish, asosli savol va taklif bildirish, xatoni tan olish va tuzatish hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish ko‘rsatiladi.

Jamoat sohasi va fuqarolik madaniyati. Erkin OAV jamoat muhokamasini tashkil etish orqali yoshlarning fuqarolik madaniyatini rivojlantiradi. Yurgen Habermas jamoat sohasini

umumiy ahamiyatga ega masalalar muhokama qilinadigan kommunikativ makon sifatida tahlil qilgan.

Jon Dyui demokratiyani faqat boshqaruv shakli emas, umumiy tajriba va uzluksiz kommunikatsiya usuli sifatida ko‘rgan. Ushbu fikr yoshlar va media munosabatida muhim ahamiyatga ega.

Huquqiy va institutsional kafolatlar

Axborot olish huquqi media erkinligining amaliy poydevoridir. Ochiq axborot yoshlar uchun davlat va jamiyat faoliyatini hissiy taassurot emas, tekshiriladigan ma’lumot asosida baholash imkonini yaratadi.

Davlat organlari faoliyatining ochiqligi OAVning nazorat va tushuntirish vazifasini kuchaytiradi. Ochiq ma’lumot jurnalist uchun xom materialdir; uning mazmuni qiyoslash, kontekst va insoniy tajriba bilan yoritilgandagina jamoatchilikka tushunarli bo‘ladi.

Konstitutsiyaviy kafolat media erkinligining normativ chegarasini aniq belgilaydi. OAV erkinligi, axborotni izlash, olish, undan foydalanish va uni tarqatish huquqi kafolatlangan; senzura taqiqlangan.

Senzurani taqiqlash erkinlikning zarur sharti bo‘lsa-da, tahririyatning haqiqiy mustaqilligi faqat oldindan taqiqlash yo‘qligi bilan tugamaydi. Mulkdor, reklama beruvchi yoki boshqa manfaatdor guruhlar mazmunga bosim ko‘rsatishi mumkin.

Iqtisodiy barqarorlik tahririy erkinlikning moddiy shartidir. Daromadi faqat bitta homiy yoki reklama beruvchiga bog‘langan OAV qonunan erkin bo‘lsa ham, muhim mavzuni tanlashda ehtiyotkor bo‘lib qolishi mumkin.

Media mulkchiligining xilma-xilligi fikrlar va madaniy ifodalar rang-barangligiga ta’sir etadi. Ko‘p kanal mavjudligi hali pluralizm mavjudligini anglatmaydi.

Jurnalistning kasbiy huquqlari himoyalanmasa, auditoriyaning ishonchli axborot olish huquqi ham zaiflashadi. Jurnalistning axborot to‘plash, tekshirish va tarqatish bilan bog‘liq huquqiy kafolatlari jamoatchilik manfaatiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, OAV erkinligi yoshlarning mustaqil fikri, huquqiy ongi, fuqarolik ishtiroki va ijodiy xilma-xilligi uchun zarur sharoit yaratadi. Uning samarasi axborotga kirish, tahririy mustaqillik, pluralizm, iqtisodiy barqarorlik, jurnalist xavfsizligi, professional tekshiruv va auditoriya savodxonligi uyg‘unligi bilan belgilanadi.

Erkinlik va jurnalistik mas’uliyat. Tahririy mustaqillik jurnalistning tekshiruv usuliga sodiqligida namoyon bo‘ladi. Jurnalistikaning asosiy vazifasi tekshirish, fakt va da’voni ajratish hamda fuqarolarga ishonchli axborot yetkazish bilan bog‘liq.

Manbalar bilan ishlash erkinlik va mas’uliyat kesishadigan sohadir. Anonim manbani himoya qilish zarur bo‘lsa, tahririyat ma’lumotni boshqa dalillar bilan tasdiqlashi va manfaatni baholashi lozim.

Inson sha’ni va aybsizlik prezumpsiyasi tahririy tezkorlikdan ustun turadigan mezonlardir. Gumon qilinayotgan shaxsni sud hukmisiz aybdor sifatida taqdim etish adolat haqidagi noto‘g‘ri tasavvurni mustahkamlaydi.

Nafrat ifodasi va kamsitish masalasi media erkinligining murakkab sinovlaridan biridir. Jamiyatdagi keskin fikrni yoritish bilan uni ma’qullab ko‘paytirish o‘rtasida farq bor.

Dezinformatsiyaga qarshi kurash ham erkinlikni qisqartirish emas, ishonchli axborot maydonini himoya qilish maqsadiga xizmat qilishi kerak. Faktchekingda tekshiruv manbasi va xulosa yo‘li ko‘rsatilishi yosh auditoriyaga usulni o‘zlashtirish imkonini beradi.

OAV erkinligi va yoshlar ma’naviyati o‘rtasidagi munosabatni “imkon – vositachi – natija” modeli orqali umumlashtirish mumkin. Imkon darajasiga huquqiy kafolat, axborotga kirish, tahririy mustaqillik va pluralizm kiradi. Jurnalistik sifat, media savodxonlik, ta’lim, oila va raqamli platforma vositachi bo‘lib, natija tanqidiy tafakkur, fuqarolik mas’uliyati, axloqiy mulohaza hamda ijodiy faollikda namoyon bo‘ladi.

Raqamli muhit, yoshlar va media savodxonligi. Raqamli platformalar an’anaviy tahririyat bilan auditoriya o‘rtasidagi aloqani o‘zgartirdi. Algoritmik tavsiya tizimlari jamoat uchun muhim axborotning ko‘rinuvchanligiga ta’sir qilishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlarda har bir foydalanuvchi axborot tarqatuvchiga aylangani media erkinligining subyektlari doirasini kengaytirdi. Bu demokratik imkoniyat mualliflik mas’uliyatini ham oshiradi.

Media erkinligi yoshlarning ijodiy madaniyatini rivojlantirish uchun ham sharoit yaratadi. Erkin madaniy maydon avlodlar o‘rtasida bahs va qayta talqin imkonini beradi.

Erkin media yoshlarning tarixiy xotirasini shakllantirishda bir manbali talqindan qochish imkonini beradi. Tarixiy hodisa arxiv hujjati, ilmiy tadqiqot, shaxsiy xotira va madaniy asar orqali turlicha ko‘rinishi mumkin.

OAV erkinligi ta’lim jarayonida muammoli o‘qitish uchun imkoniyat yaratadi. Talaba bir masala bo‘yicha turli maqola, intervyu va statistik manbani qiyoslab, ularning dalili va tilini tahlil qilsa, nazariy bilim jamoat hayoti bilan bog‘lanadi.

Media va axborot savodxonligi erkinlikning yoshlar ma’naviyatiga ijobiy ta’sirini ta’minlaydigan vositachi mexanizmdir. Axborotni tahlil qilish, tanqidiy baholash, yaratish va mas’uliyat bilan ulashish yoshlar uchun muhim kompetensiyalardir.

Yoshlar auditoriyasi ichki jihatdan xilma-xil bo‘lgani uchun erkinlikdan foydalanish imkonlari ham teng emas. Hudud, til, daromad, internet sifati va ta’lim imkoniyatlari manbalarni qabul qilishga ta’sir qiladi.

Baholash mezonlari va konseptual model. OAVga bo‘lgan ishonch erkinlikning ijtimoiy samarasini belgilaydi. Ishonch institutning izchil tekshirishi, manfaatni oshkor etishi, xatoni tuzatishi va auditoriya savoliga javob berishiga asoslanadi.

Jurnalist xavfsizligi erkinlikning yashirin, ammo fundamental shartidir. Tahdid, ta’qib, onlayn zo‘ravonlik yoki huquqiy noaniqlik jurnalistni mavzudan chekinishga majbur qilishi mumkin.

Media erkinligini baholashda faqat nashrlar soni yoki tanqidiy material mavjudligini hisoblash yetarli emas. Huquqiy, institutsional, iqtisodiy, kasbiy va auditoriyaga oid ko‘rsatkichlar birgalikda o‘rganilishi kerak.

Qo‘shimcha tahliliy natijalar. Ommaviy axborot vositalari erkinligi yoshlar ma’naviyati va madaniyatiga ta’sir ko‘rsatuvchi tashqi shartgina emas, balki shaxsning mustaqil fikrlashi shakllanadigan ijtimoiy muhitning sifat ko‘rsatkichidir. Yosh inson turli manbalardan xabar olishi, qarama-qarshi talqinlarni qiyoslashi va o‘z xulosasini asoslash imkoniga ega bo‘lgandagina ma’naviy tanlovning haqiqiy subyektiga aylanadi.

OAV erkinligi xalqaro huquqda ham shaxs va jamiyat rivojining asosiy shartlaridan biri sifatida e’tirof etiladi. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to‘g‘risidagi xalqaro paktning 19-moddasi fikrga ega bo‘lish, axborot va g‘oyalarni izlash, olish hamda tarqatish erkinligini belgilaydi.

Erkinlikni mutlaq huquq sifatida ko‘rsatish yoshlar ongida noto‘g‘ri tasavvur hosil qilishi mumkin. Sha’n va qadr-qimmat, shaxsiy hayot, bolalar xavfsizligi va boshqa qonuniy manfaatlar ham himoyaga muhtoj.

Shaxsiy hayot daxlsizligi media erkinligining axloqiy chegaralaridan biridir. Jamoat qiziqishi bilan jamoatchilikning qiziquvchanligi aynan bir narsa emas.

Yoshlarga oid davlat siyosati media erkinligini tarbiya va ishtirok masalasi bilan bog‘lash uchun normativ asos beradi. Yoshlar real muammo, qarama-qarshi fikr va xatolarni ham ko‘rishi, ularni huquqiy hamda axloqiy mezon bilan muhokama qilishni o‘rganishi kerak.

Umumlashtirilgan model

Tahlil natijalariga ko‘ra, media erkinligining yoshlar ma’naviyati va madaniyatiga ta’siri quyidagi zanjirda ifodalanadi:

1) Imkoniyatlar: huquqiy kafolatlar, axborotga kirish, senzuraning taqiqlanishi, tahririy mustaqillik va pluralizm.

2) Vositachilar: professional jurnalistika, media savodxonlik, ta’lim, iqtisodiy barqarorlik, jurnalist xavfsizligi va raqamli muhit.

3) Natijalar: tanqidiy tafakkur, fuqarolik mas’uliyati, huquqiy ong, axloqiy mulohaza, ijodiy faollik va madaniy xilma-xillik.

Olingan konseptual natijalar media erkinligini faqat huquqiy cheklovlarning mavjud yoki mavjud emasligi bilan baholash yetarli emasligini ko‘rsatadi. Millning fikr va bahs erkinligi haqidagi qarashlari erkin munozarani bilish jarayoni bilan bog‘lasa, Berlin erkinlikning salbiy va ijobiy o‘lchamlarini farqlash imkonini beradi. Habermas va Dyui yondashuvlari esa media orqali jamoat muhokamasi va fuqarolik tajribasining shakllanishini tushuntiradi. Shu nazariyalar maqoladagi “imkon – vositachi – natija” modelining turli qismlarini asoslashga xizmat qiladi.

Zamonaviy media muhitida ushbu modelning “vositachi” qismi ayniqsa muhim. UNESCO media va axborot savodxonligini tanqidiy baholash va xavfsiz raqamli ishtirok bilan bog‘laydi; 2023-yilda O‘zbekistonning Farg‘ona vodiysidagi yoshlar bo‘yicha o‘tkazilgan MIL (media va axborot savodxonligi) baholash tadqiqoti ham yoshlarning media va axborot kompetensiyalarini o‘rganishga qaratilgan. Shu bilan birga, maqoladagi nazariy xulosalarni empirik darajada tekshirish zarur. Kelgusidagi tadqiqotlarda yoshlar orasida so‘rovnoma, fokus-guruh, media kundaliklari, kontent-tahlil va tajriba-sinov usullarini uyg‘unlashtirish orqali media erkinligi ko‘rsatkichlari bilan tanqidiy tafakkur, media savodxonlik va fuqarolik ishtiroki o‘rtasidagi munosabatni o‘lchash mumkin.

Xulosa. Tadqiqot natijalari OAV erkinligi yoshlarning ma’naviyati va madaniyatiga bevosita emas, bir qator huquqiy, institutsional, kasbiy va ta’limiy vositachilar orqali ta’sir qilishini ko‘rsatadi. Media erkinligi axborotga kirish, tahririy mustaqillik va pluralizm bilan ta’minlanganda yoshlarning turli nuqtayi nazarlarni qiyoslash, dalilni baholash va mustaqil xulosa chiqarish imkoniyatini kengaytiradi. Media savodxonlik esa ushbu erkinlikni ongli va mas’uliyatli tanlovga aylantiruvchi asosiy vositachilardan biridir.

Amaliy jihatdan OAV va ta’lim muassasalari yoshlar uchun manbani tekshirish, fakt va fikrni ajratish, shaxsiy hayotni hurmat qilish, xatoni tuzatish va turli qarashlarni dalil asosida muhokama qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishi lozim. Media siyosati darajasida esa huquqiy aniqlik, ochiqlik, tahririy mustaqillik, jurnalist xavfsizligi va media pluralizmini birgalikda rivojlantirish muhim.

Tadqiqotning asosiy cheklovi — empirik ma’lumotlarning mavjud emasligi. Shu sababli taklif etilgan model keyingi miqdoriy va sifat tadqiqotlari orqali sinovdan o‘tkazilishi kerak. Kelgusida O‘zbekiston yoshlarining turli hudud, ta’lim va media iste’moli guruhlari kesimida qiyosiy tadqiqotlar o‘tkazish modelning amaliy va prognostik qiymatini oshirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mill, J. S. On Liberty. London: John W. Parker and Son, 1859.
2. Berlin, I. Two Concepts of Liberty. In: Four Essays on Liberty. Oxford: Oxford University Press, 1969. P. 118–172.
3. McQuail, D. McQuail’s Mass Communication Theory. 6th ed. London: SAGE, 2010.
4. Habermas, J. The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society. Cambridge, MA: MIT Press, 1989.
5. Dewey, J. The Public and Its Problems. New York: Henry Holt and Company, 1927.
6. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023-yil 30-aprel. 33-, 34-, 81- va 82-moddalar.
7. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to‘g‘risida”gi Qonuni. 2014-yil 5-may, O‘RQ-369-son.
8. UNESCO. Media Development Indicators: A Framework for Assessing Media Development. Paris: UNESCO, 2008.
9. Kovach, B., Rosenstiel, T. The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect. 4th ed. New York: Crown, 2021.
10. O‘zbekiston Respublikasining “Jurnalistlik faoliyatini himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonuni. 1997-yil 24-aprel, 402-I-son.
11. United Nations. International Covenant on Civil and Political Rights. 16 December 1966. Article 19.
12. United Nations Human Rights Committee. General Comment No. 34: Article 19 – Freedoms of Opinion and Expression. CCPR/C/GC/34, 12 September 2011.
13. UNESCO. Media and Information Literacy, Citizens: Think Critically, Click Wisely! Media and Information Literacy Curriculum for Educators and Learners. Paris: UNESCO, 2021.
14. O‘zbekiston Respublikasining “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonuni. 2016-yil 14-sentabr, O‘RQ-406-son.
15. UNESCO. Journalism Is a Public Good: World Trends in Freedom of Expression and Media Development. Global Report 2021/2022. Paris: UNESCO, 2022.
16. O‘zbekiston Respublikasining “Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni. 2002-yil 12-dekabr, 439-II-son.
17. O‘zbekiston Respublikasining “Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”gi Qonuni (yangi tahrir). 2007-yil 15-yanvar, O‘RQ-78-son.

18. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines. Paris: UNESCO.

19. UNESCO. MIL Assessment Report: Youth in the Fergana Valley. 2023.

20. Qian, S., Shen, C., Wang, H., Cho, H. Building Resilience to Misinformation: A Cross-National Development of the Digital Media and Information Literacy Scale. 2026.